

d'escola del temps dels avis, fotografies esgrogueïdes de belles pubilles, revistes de societat del principi de segle i tanta altra rica i diversa documentació, havien elevat el dipòsit a la categoria d'Arxiu Històric de Palafrugell. Aquesta nova definició permet acollir la variada documentació municipal, generada per segles d'administració pública, però també el patrimoni documental de tots els palafrugellencs, de les seves empreses, de les seves associacions i dels seus individus, seguint la vella i sempre inquietant finalitat de tot arxiu: recollir, conservar i difondre.

Per la seva banda, el Museu del Suro, integrat en el Museu de la Ciència i la Tècnica, ha sabut incorporar-se en aquest projecte de treball iniciat per l'Arxiu. D'ençà de la seva creació, s'ha erigit en el lloc on s'ha de recuperar, custodiar i donar a conèixer tots aquells objectes del passat que serveixin per explicar la història.

La revista s'ha plantejat d'entrada en dos grans blocs. El primer, anomenat «Estudis», recull els treballs d'investigació d'especialistes en el món medieval. El tema ha estat tractat amb motiu de la celebració aquest any del mil·lenni de Palafrugell. En propers números es canviarà la temàtica, però, d'entrada, *L'Estoig* ha deixat molt clar el que entén per qualitat. Tant Jesús Alturo com Gabriel Roura i Josep M. Pons i Guri són el que s'anomena patums en la matèria. Reunir-los a tots tres per parlar del Palafrugell medieval és tota una declaració de principis.

El segon gran bloc de la revista s'anomena «Eines d'Investigació», i recull un aspecte més proper al que són els instruments de descripció. Primerament, Ramon Alberch reflexiona sobre el concepte i les funcions d'un Arxiu Municipal. Enric Saguier i M. Concepció Saurí aporten el quadre de classificació dels diferents fons de l'Arxiu, i, per acabar, s'ofereix el regest dels 324 pergamins que custodia l'Arxiu de Palafrugell, treball dut a terme per Sabí Peris i Reimeí Ramírez de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Per finalitzar, ens felicitem també perquè l'aparició de *L'Estoig* ha coincidit amb la inauguració del nou Arxiu Històric. Els documents del passat ens esperen ara, dignament instal·lats, en les remodelades dependències de Can Genís.

Rosa Maria Gil i Tort

Reus en el segle XVIII, i bibliografia del Camp de Tarragona

«Reus, París i Londres» és un dels tòpics que es proclamen a Reus, i forma part d'aquells survival que sorgeixen al llarg de la història de qualsevol comunitat. L'expressió ha arribat fins a nosaltres per enaltir irònicament la «grandesa» de Reus. L'exposició organitzada pel Museu Comarcal de Reus, el passat mes de març, sota el títol «Reus, París i Londres. El XVIII, un segle de progrés» vol, d'alguna manera, retornar-lo al seu context original.

El XVIII és un segle significatiu en el desenvolupament històric de la ciutat; és el moment en què es creen les bases sobre les quals es configurarà el Reus contemporani. Amb l'exposició, volem aconseguir apropar al públic aquesta realitat oferint una visió global del que va representar aquest segle en qüestió. D'altra banda, el muntatge de l'exposició també ens ha permès revisar i completar la documentació de les peces d'aquesta època que es conserven al Museu.

Per tal de donar unitat al muntatge, hem buscat un eix sobre el qual fer girar el discurs explicatiu. Aquest eix no podia ser altre que l'aiguadent, motor de l'embranchida econòmica del segle. A través d'ell es van desenvolupant tots els àmbits que configuren l'exposició: l'agricultura —centrant-nos en el procés de la vinya—, la indústria —en la producció de l'aiguadent i de productes tèxtils—, el comerç —Reus com a capital comercial de les comarques meridionals i el Baix Aragó— i el port de Salou —com a centre d'exportació. La millora econòmica ens condueix directament al creixement físic de la ciutat, plasmat en l'augment demogràfic i el creixement urbanístic. La vida quotidiana tanca el discurs, fent esment del paper de la nova burgesia, dels gremis —com a organitzadors de la vida laboral i festiva de la ciutat— i, per finalitzar, de la cultura i l'oci.

Per evitar que l'exposició esdevingui d'unes dimensions desproporciona-

dament grans amb el consegüent risc que el visitant vagi perdent interès pel que està veient, hem buscat altres mitjans que complementin aquells aspectes que no queden prou especificats. Així doncs, dins de l'exposició podem trobar una segona lectura que reforça la que ens donen els textos de plafons i vitrines; són, per un costat, tres tríptics que aprofundeixen sobre: el procés de fabricació de l'aiguadent, l'urbanisme —on s'inclou una guia dels elements arquitectònics del segle XVIII que encara resten en peu a la ciutat— i la vida quotidiana. Per l'altre, la informació també es complementa amb els articles que trobem al butlletí *Del Museu*, escrits per historiadors i antropòlegs —art, economia, gremis, família i parentiu, cuina, festes...

Paral·lelament, s'han organitzat un seguit d'activitats, com són: un cicle de cinema, concerts, conferències, curssets de balls setcentistes... que ens serveixen per contextualitzar l'època amb la intenció de fer copsar al públic l'atmosfera del moment i, alhora, perquè actuïn com a punts d'atracció vers l'exposició.

Mitjançant això també pretenem donar una nova visió del que pot arribar a ser una exposició. El nostre desig és que no es converteixi en quelcom tancat i delimitat en un espai, sinó que esdevingui oberta i participativa, captant així l'interès d'un públic potencial. D'aquesta manera la tasca i funció d'un museu esdevé socialment molt més rendible.

Anna Figueras
Marc Ferran



Dins del marc de la XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos va ser inaugurada a Valls, el 24 de novembre

de 1989, l'exposició «Bibliografia del Camp de Tarragona 1976-1987», elaborada per l'Institut d'Estudis Vallencs.

L'exposició recull gairebé sis-cents llibres editats al Camp de Tarragona durant el període 1976-1987 per cent trenta entitats o institucions de tota mena, ubicades en el seu marc geogràfic: ajuntaments, arxius, bancs i caixes, cambres i col·legis oficials, centre d'estudis, editorials, escoles, institucions públiques, impremtes, instituts, llibreries, etc. Els llibres estan classificats en disset temes: geografia, narrativa, teoria literària, administració pública, religió i Església, entitats, art, folklore, ensenyament, bibliografia, ciències, biografia, política, poesia, monografies locals, economia i història. Pel que fa a xifres de llibres publicats, cal remarcar els temes d'història, monografies locals, geografia, poesia i narrativa. La llengua majoritària dels llibres editats al Camp de Tarragona durant aquest període és la catalana, amb un 87% del total. El muntatge de l'exposició el componen vint-i-nou vitrines dissenyades expressament, amb encert i modernitat, amb combinació del gris, el groc i el verd. Amb els mateixos colors s'ha editat un pràctic catàleg, amb la portada a les pàgines centrals, que recull les obres exposades, ordenades temàticament per títols i autors.

El marc geogràfic escollit per l'IEV ha estat el Camp de Tarragona, unitat geogràfica que inclou les tres comarques en què és dividit: l'Alt Camp, el Baix Camp i el Tarragonès, perquè, entre altres raons, la unitat d'aquesta comarca natural avui es mostra ben viva, per exemple, pel que fa a l'estructura dels sectors econòmics i socials. L'espai de temps escollit ens porta des dels últims espetecs de la dictadura fins a la normalitat democràtica, passant per la ja històrica transició.

L'exposició s'ha muntat perquè sigui itinerant. A hores d'ara ja ha recorregut Valls i les poblacions de Tarragona i Vila-seca de Solcina, i té previst visitar Reus, Alcover, Vila-rodona, Lleida i d'altres indrets on vulguin acollir-la.

Si bé és cert que els llibres han estat pensats i editats per ser llegits, una exposició d'aquest tipus, muntada amb la cura necessària, esdevé també una mostra de disseny gràfic que sorprèn per la seva qualitat. Llevat d'unes poques entitats editores, anquilosades en una despreocupació total per la presentació externa del lli-

bre, la majoria han optat per fer del llibre un producte atractiu. Tant l'exposició com el catàleg editat per l'Institut d'Estudis Vallencs són un valuós material bibliogràfic per promocionar publicacions que sovint queden limitades en la distribució només en els àmbits locals o comarcals. L'esforç per l'edició de llibres efectuat per entitats amb recursos humans i econòmics sovint dèbils es desaprofita davant de la manca d'una infraestructura que potencii totes les energies generades per la tan lloada societat civil. La distribució editorial dels llibres com ara els exposats i la seva venda en punts concrets de Barcelona o ciutats més importants són temes pendents en què el Departament de Cultura hauria de fer alguna cosa. El suport des de les institucions públiques a unes voluntàries i mal pagades tasques realitzades per un extens col·lectiu d'investigadors estesos per tota la geografia catalana és un deure de justícia i, alhora, una petita inversió que es fa imprescindible. La valuosa xarxa de centres d'estudis que pululen arreu de Catalunya, tot i mantenint unes estructures d'investigació i recerca en els seus àmbits geogràfics, necessita de l'administració alguna cosa més que les subvencions. Una seriosa acció de govern hauria d'anar més lluny. Mentrestant, cal lluitar iniciatives com les de l'Institut d'Estudis Vallencs.

Josep Santesmases i Ollé

LLIBRES

Antoni GAVALDÀ I TORRENTS: *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*, 2 vols., Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 1989, pp. 471-579, 2.500 ptes.

Bona part de l'empenta renovadora de la historiografia catalana dels darrers anys prové, sens dubte, de l'anomenada història local. I els estudis realitzats per Antoni Gavalda en són un bon exemple. Anteriorment, amb la seva biografia de Pere Sagarra i Boronat, ens havia endinsat en el pensament agrari de l'anarquisme del Camp de Tarragona. Ara, a través

de la biografia de la primera i centenària Societat Agrícola, la de Valls, clarifica un dels moviments socials més rics de casa nostra: l'associacionisme agrari, i, molt especialment, en el seu vessant cooperatiu. Una biografia realitzada amb un gran rigor conceptual i metodològic —presentada, en primera instància, com a Tesi Doctoral— però, sobretot, amb l'encert de situar-la al bell mig de la vida social, política i cultural de Valls i el Camp de Tarragona en el llarg i dinàmic període que comença amb la crisi agrària de la fi del segle i que arriba fins als nostres dies.

El treball de Gavalda és mereixedor dels més grans elogis tan pel seu plantejament cronològic com pel seu tractament exhaustiu i la seva presentació enriquida pels nombrosos quadres estadístics i informatius i diversitat d'elements gràfics. De fet, n'estic convençut, que, com el bon vi, amb el pas del temps guanyarà en consistència i esdevindrà una obra clàssica, de referència obligada per a qualsevol estudiós del cooperativisme agrari català. Tot amb tot, es té la sensació que l'autor no ha sabut, en determinats períodes —sobretot en les primeres dècades—, sortir-se del parany de l'excés de documentació consultada, la qual cosa repercuteix en un discurs feixuc que difumina el fil conductor de l'estudi. Un fet, tanmateix, característic de les recerques riques en documentació verge i, en molts casos, recuperada pel propi autor. I aquest és el cas d'Antoni Gavalda, el qual ha tingut cura d'evitar el deteriorament dels fons documentals de la Societat Agrícola de Valls.

Encara voldria afegir una darrera observació: la pèrdua de pes específic en les darreres dècades estudia des. Talment com un globus que es desinfla. Tot fa pensar que les camés li fan figa al final d'un camí tan llarg o bé que té pressa per enllestir-ho d'una vegada. No res d'estrany després de la feinada feta i de les exigències ineludibles de la vida acadèmica. D'altra banda, tot just som a les beceroles de la reflexió profunda sobre la societat franquista i la naturalesa de la transició democràtica. A més a més, en relació al moviment cooperatiu agrari, aquests darrers anys han significat un trasbals tan radical que, ben segur, caldria tantes pàgines com les ja escrites —i l'enorme esforç que hi ha al darrere— per descriure l'exhauriment d'un model cooperatiu centenari.

Andreu Mayayo i Artal

Josep M. MUNDET i GIFRE: *El comte d'Espanya cent cinquanta anys després de la seva mort*, Ateneu d'Avià, Avià, 1989.

Aquest llibre de Josep M. Mundet inicia les edicions de l'Ateneu d'Avià. Mundet analitza especialment l'actuació del comte com a capítol dels carlins catalans i es deté en aspectes com la repressió de l'alçament dels malcontents, els inicis de la primera guerra carlina i el seu pas per la Junta de Berga. Sobre aquesta darrera etapa, Mundet parla dels conflictes de competències entre el comte i la Junta i examina les possibles causes de la seva destitució. Segons Mundet, no hi ha cap prova que demostrï que la Junta sabés que Narcís Ferrer estava disposat a assassinar-lo mentre el portava cap a França. El treball consisteix en una visió sintetitzada de l'estat actual dels coneixements que es tenen sobre la vida del comte d'Espanya basada en l'extensa bibliografia que aquest tumultuós personatge ha provocat i en fonts fins ara inèdites, com el Llibre d'Actes de les sessions reservades de la Junta de Berga i la correspondència entre aquesta Junta i el ministre de Gràcia i Justícia del govern de Don Carles.

Benigne Rafart

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

► **Estudis del Bergadà, 4.** Fa prop de sis anys que el Centre d'Estudis Berguedans va presentar el primer volum d'aquesta sèrie amb les ponències i comunicacions de l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos celebrada en aquella ciutat. Els dos números següents van ser dedicats respectivament a Antoni Comellas i mossèn Josep Armengou. El volum recentment publicat presenta els articles següents: «Un sepulcre de fossa neolítica al Corral de Canudes» (J. Carreras);

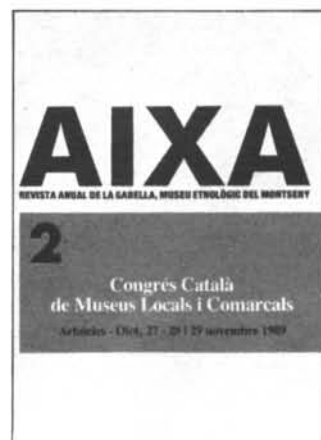
«Estudi antropològic de les fosses neolítiques del Corral de Canudes» (Ll. A. Guerrero); «Els vasos campaniformes "internacionals" de la Catalunya central» (M. Cura); «Rel·lotges de campanar de Berga» (J. Comella); «Recull bibliogràfic de la geologia del Berguedà» (Ll. Viladrich); «Introducció a la flora i vegetació del Berguedà» (J.M. Busquets).

► **Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs, 46.**

Destaquem l'article d'Ezequiel Gort: «El comtat de Prades i la vila d'Alcover (s. xiv)», pp. 24-34.

► **Arennys. Col·lectiu del Museu-Arxiu d'Arenys de Munt, núm. 8, desembre 1989.**

Dins d'una variada temàtica, cal remarcar la tercera tramesa de l'article de Francesc Forn sobre les rierades a Arenys (1600-1850) i la notícia del Capbreu de la parròquia de Sant Martí d'Arenys (1514), també de Francesc Forn.



► **Aixa. Revista anual de la Gabella, Museu Etnològic del Montseny, número 2.**

En aquest número podem trobar les comunicacions que es van presentar al Congrés Català de Museus Locals i Comarcals celebrat a Arbúcies (Olot) del 27 al 29 de novembre de l'any passat.

► **Quaderns de la Selva. Revista del Centre d'Estudis Selvatans, número 2.**

Del bon nombre de treballs miscel·làtics que aplega aquest volum en destaquem: «Els Avellaners: el Diable Coix (la Selva), dos fragments del Paleolític mitjà a Catalunya» (R. Mora-E. Carbonell); «Neolític i calco-